

OCHRONA I BADANIA BŁOTNIAKA ŁĄKOWEGO *CIRCUS PYGARGUS* NA POŁUDNIOWYM PODLASIU

Dominik Krupiński

Streszczenie

Projekt czynnej ochrony błotniaka łąkowego został zainicjowany przez Towarzystwo Przyrodnicze „Bocian” w 2005 r. na Podlasiu. Jest finansowany przez EkoFunduszu oraz ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego. Głównym zadaniem projektu jest czynna ochrona gniazd błotniaka łąkowego zlokalizowanych w uprawach zbóż, rzepaku i na kośnych łąkach. W 2007 r. dzięki pomocy Holenderskiej Fundacji Błotniaka Łąkowego zapoczątkowano badania migracji polskich błotniaków na zimowiska w Afryce.

Słowa kluczowe: błotniak łąkowy *Cirrus pygargus*, czynna ochrona

PROTECTION AND RESEARCH OF MONTAGU'S HARRIER *CIRCUS PYGARGUS* IN SOUTH PODLASIE

Abstract

Project of active protection of Montagu's Harrier was initiated by Wildlife Society „Stork” in Podlasie in 2005.

It is financed by EcoFund and from means of Norwegian Financial Mechanism. The main task is active protection of Montagu's Harrier's nest located in grain and rape fields and meadows. In 2007 from help of Dutch Montagu's Harrier Foundation started to analyze winter movements of polish Montagu's Harriers to Africa.

Key words: Montagu's Harrier, *Cirrus pygargus*, active protection

Działania związane z czynną ochroną błotniaka łąkowego zostały zainicjowane przez Towarzystwo Przyrodnicze „Bocian” w 2005 r. W latach 2005-2006 skupiały się głównie na południowym Podlasiu (obszar 4 powiatów: białskiego, łosickiego, siedleckiego i sokołowskiego). Od 2007 r. projekt czynnej ochrony błotniaka łąkowego jest realizowany również w innych regionach Polski, m.in.: w województwie mazowieckim, podlaskim, warmińsko-mazurskim, zachodniopomorskim, wielkopolskim, dolnośląskim i świętokrzyskim. Projekt ochrony błotniaka łąkowego jest finansowany z dwóch źródeł. Działania regionalnych grup roboczych wspierane są przez Fundację EkoFundusz, natomiast na południowym Podlasiu finansowane ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego.

Głównym zadaniem projektu jest czynna ochrona gniazd błotniaka łąkowego zlokalizowanych w uprawach zbóż, rzepaku i na kośnych łąkach. Ważnym aspektem działań ochronnych jest współpraca ornitologów-ochroniarzy z rolnikami. W dużej mierze to od ich pozytywnego nastawienia zależy sukces działań ochronnych. W celu ochrony legów wokół gniazda ustawiane są ogrodzenia z metalowej siatki. Stosowane są ogrodzenia różnej wielkości, najczęściej 3 m x 3 m. Rolnicy pozostawiają wokół siatki nieszkodzony fragment zboża, tak aby ogrodze-

nie nie było widoczne z zewnątrz i nie przyciągało uwagi ludzi i drapieżników. Poza tym w czasie żniw siatka zabezpiecza pisklęta przed rozjechaniem przez maszyny rolnicze. Przed ustawieniem siatki na polu lub na łące ornitolodzy uzgadniają działania z rolnikiem-właścicielem działki. Na południowym Podlasiu rolnicy są przychylnie nastawieni do ochrony błotniaka łąkowego i często sami angażują się w ochronę lęgów. Na podkreślenie zasługuje fakt, że w Polsce rolnicy nie otrzymują odszkodowań za pozostawiony, nieskoszony fragment zboża.

Fot. 1. Ważnym elementem projektu jest edukacja rolników (fot. D. Krupiński)

Photo 1. Crucial element of this project is to educate farmers

Fot. 2. Samica błotniaka łąkowego zapadająca do gniazda (fot. A. Łukijańczuk)

Photo 2. Female of Montagu's Harrier about to sit in the nest

W latach 2005-2009 na południowym Podlasiu znaleziono w sumie 170 gniazd błotniaka łąkowego, z których wyleciało 293 młodych. W gniazdach (N=24) objętych w latach 2005-2008 czynną ochroną zanotowano znacznie wyższe parametry rozrodu (sukces lęgowy 89,4%, liczba młodych na gniazdo 2,74), niż w tych, w których nie stosowano żadnej formy ochrony (sukces lęgowy 40,7%, liczba młodych na gniazdo 1,12). Większość gniazd (53,4%) błotniaka łąkowego znajdowała się w pszenicy, znacznie rzadziej w rzepaku (14,4%), życie (9,8%) i pszenicy (5,7%). Gniazda zlokalizowane na łąkach stanowiły 8%. W ziołoroślach, trzciniowiskach i w lucernie gnieździło się 8,5% par. W lęgach odnotowano niewielką przewagę piskląt płci męskiej.

Fot. 3. Pisklęta w wieku ok. 25-28 dni (fot. P. Niski)
Photo 3. Nestlings aged 25-28 days

Ważnym zadaniem projektu jest monitoring błotniaka łąkowego na południowym Podlasiu. Jest on prowadzony od 2008 r. na terenie 8 gmin. Dane uzyskane w pierwszym roku wskazują na nierównomierne rozmieszczenie stanowisk lęgowych błotniaka łąkowego. Wyjątkowo wysokie zagęszczenie par (10,20-11,05 par/100 km²) stwierdzono w gminie Huszlew (pow. łosicki), natomiast najniższe (0,67-1,35 par/100 km²) w gminie Zalesie (pow. bialski).

W celu analizy diety błotniaka łąkowego od 2007 r. zbierane są wypluwki oraz resztki pokarmu. Pierwsze wyniki (Mirski et al. 2009) wskazują na istotne znaczenie owadów (w okresie pisklęcym), zwłaszcza *Orthoptera* w diecie „polnej” populacji błotniaka łąkowego. Owady stanowiły aż 75% wszystkich schwytych ofiar, znacznie mniejszy był udział gryzoni (12,7%) oraz ptaków (12,1%). Pod względem biomasy największy udział miały ptaki (54,9%), a najmniejszy (9,0%) owady. W roku 2007 r. rozpoczęto również zbieranie materiału genetycznego. Materiał do badań DNA stanowią pióra pozyskiwane przyżyciowo w czasie obrączkowania od

osobników dorosłych lub piskląt. Materiał zbierany jest w różnych regionach Polski, planuje się również pozyskanie piór w innych krajach Europy, m.in.: w Niemczech, Białorusi i na Słowacji.

W 2008 r. zainicjowano badania radiotelemetryczne. Ich głównym zadaniem jest dostarczenie informacji na temat wielkości arealów łowieckich oraz preferencji siedliskowej błotniaka łąkowego. Realizacja badań radiotelemetrycznych, bardzo czasochłonnego przedsięwzięcia, jest możliwa dzięki zaangażowaniu wolontariuszy TP „Bocian”.

W 2007 r. dzięki pomocy Holenderskiej Fundacji Błotniaka Łąkowego zapoczątkowano badania migracji polskich błotniaków na zimowiska w Afryce (Trierweiler & Koks 2009). Do tej pory w nadajniki satelitarne wyposażono 4 błotniaki łąkowe, 2 samice (Halinę i Grażynę) oraz dwa samce (Dominika i Jurka). Trasę ich przelotu można śledzić na stronie internetowej Towarzystwa.

Fot. 4. Samica błotniaka łąkowego (fot. A. Łukijańczuk)
Photo 4. Female of Montagu's Harrier

Od 2005 r. wszystkie pisklęta z objętych ochroną gniazd są znakowane kolorowymi obrączkami. W Polsce stosowane są obrączki pomarańczowe z czarnym kodem. Kolorowa obrączka jest lepiej widoczna od metalowej, ornitologicznej i umożliwia „odczytanie” ptaka z odległości 100 m przy pomocy lunety. Od 2007 roku obrączkowane są również ptaki dorosłe, które są chwywane w sieci ornitologiczne, tzw. „drapolówki”.

Fot. 5. Samiec błotniaka łąkowego (fot. A. Łukijańczuk)
Photo 5. Male of Montagu's Harrier

W celu propagowania w społeczeństwie idei czynnej ochrony błotniaka łąkowego wydane zostały różne materiały promocyjno-informacyjne, m. in.: foldery, plakaty, naklejki, kalendarze oraz film. Duży nacisk kładzie się na rozpowszechnianie wśród rolników informacji o programie rolnośrodowiskowym. Promowane są głównie te pakiety, których wdrażanie jest korzystne dla zachowania siedlisk i żerowisk błotniaka łąkowego. Informacje o programie rolnośrodowiskowym umieszczono w folderze, jak również w filmie. Na południowym Podlasiu prowadzone są również prelekcje dla rolników.

Realizacja wszystkich wyżej wymienionych działań wymaga zaangażowania wielu osób, głównie wolontariuszy i współpracowników Towarzystwa Przyrodniczego „Bocian”. W dużej mierze to dzięki nim możliwa jest realizacja projektu ochrony błotniaka łąkowego.

Literatura

- Mirski P., Krupiński D., Lewak J., Lewak M., Menerski S. 2009. Pokarm polnej populacji błotniaka łąkowego *Circus pygargus* w okresie pisklęcym na Nizinie Południowopodlaskiej i Mazowieckiej. Not. Orni. 50: 55-58.
- Trierweiler C. & Koks B.J. 2009. Montagu's Harrier *Circus pygargus*. In: Zwarts L., Bijlsma R.G., van der Kamp J. & Wymenga E. 2009. Living on the edge: Wetlands and birds in a changing Sahel. KNNV Publishing, Zeist, The Netherlands.

Dominik Krupiński

Towarzystwo Przyrodnicze „Bocian”
 Polska Grupa Robocza Błotniaka Łąkowego PYGARGUS
 dominik@bocian.org.pl